

Editorial

Η εκπόνηση νέου Συντάγματος αποτελεί κορυφαίο θεσμικό γεγονός (βλ. και το Editorial της 14.11.2025) και ως τέτοιο εγγράφεται στην ιστορία κάθε χώρας. Δεν είναι τυχαίο ότι συνδέεται με πολέμους, επαναστάσεις και πραξικοπήματα, που θέτουν στο προσκήνιο το ερώτημα της πολιτειακής ταυτότητας ενός κράτους. Εξάλλου, το ίδιο το νεωτερικό αστικό κράτος οφείλει την ύπαρξή του σε τέτοια εμβληματικά γεγονότα, με πρώτα την αμερικανική και τη γαλλική επανάσταση, όσο και αν, μετά τη σταθεροποίησή του, ευαγγελίζεται την ουτοπία της ομαλότητας και της (αποκλειστικά) εξελικτικής αλλαγής των θεσμών. Οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, ακόμα και όταν ρυθμίζονται από συνταγματικές προβλέψεις, έρχονται για να μας θυμίσουν *the hard way* ότι, πίσω και πέρα από τον παραδοσιακό θετικισμό του κράτους δικαίου και την όποια ηθικοπολιτική θεμελίωσή του, παραμονεύει η κρατική σκοπιμότητα, μια *raison d'État* που νοσηματοδοτεί το δημόσιο συμφέρον με τον εκάστοτε κυρίαρχο δικαιολογητικό λόγο. Αυτές οι καταστάσεις διαποτίζουν και θωρακίζονται από το σύνολο των κρατικών θεσμών -από τα όργανα της νομοθετικής εξουσίας ως τα δικαστήρια και τους διοικητικούς μηχανισμούς- και τα ιδεολογικά στερεότυπα και τις πολιτικές μνήμης που αυτοί οι θεσμοί καλλιεργούν, επιβεβαιώνοντας την ενότητα και τη συνέχεια του κράτους. Άλλωστε, οι πρόσφατες φωτογραφίες από την Καισαριανή του 1944 μάς θύμισαν μια αντικομμουνιστική εκδοχή αυτής της συνέχειας, αφού οι περισσότεροι εκτελεσμένοι ήταν κομμουνιστές πολιτικοί κρατούμενοι επί δικτατορίας Μεταξά, οι οποίοι παραδόθηκαν στους Γερμανούς κατακτητές από τις ίδιες τις ελληνικές αρχές.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πάντως, θεωρήθηκε ότι οι καταστάσεις έκτακτης ανάγκης ανήκαν στο παρελθόν, καθώς, σε διεθνές επίπεδο, η πρωτοφανής οικονομική ανάπτυξη έμοιαζε να εγγυάται την πολιτική σταθερότητα και τη δημοκρατία. Στο δυτικό στρατόπεδο, ιδιαίτερα επιδραστική ήταν η θεωρία του W. W. Rostow, ο οποίος, στο έργο που δημοσίευσε το 1960 με τον εύγλωττο τίτλο «The stages of economic growth. A non-communist Manifesto», υποστήριζε ότι τα κράτη περνούν νομοτελειακά, αν και με διαφορετικούς ρυθμούς, συγκεκριμένες φάσεις οικονομικής ανάπτυξης με τελικό προορισμό την «κοινωνία της μαζικής κατανάλωσης». Σε αυτό το πλαίσιο, η διαρκής εξάπλωση της τεχνολογίας θα γεφύρωνε το χάσμα ανάμεσα στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες, αφού οι τελευταίες θα περνούσαν τα ίδια εξελικτικά στάδια που πέρασαν η Ευρώπη και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Με βάση αυτήν την ιδιότυπη θεωρία σταδίων, το γεγονός ότι μια εξέλιξη έλαβε χώρα σε ένα συγκεκριμένο χώρο σε μια δεδομένη συγκυρία αποτελούσε επαρκές επιχείρημα για να δικαιολογήσει την προσδοκία επανάληψης

της σε κάθε τόπο και χρόνο. Αυτό το μονογραμμικό σχήμα είχε ελάχιστη γείωση στην ιστορική πραγματικότητα και απηχούσε μια συγκεκριμένη οπτική του εκσυγχρονισμού, η οποία ταύτιζε ντετερμινιστικά την Ιστορία με την πρόοδο, προσφέροντας μια εναλλακτική αφήγηση απέναντι στη μαρξιστική επιμονή για τον κεντρικό ρόλο της πάλης των τάξεων στην Ιστορία. Έτσι, εξυπηρετούσε μια σημαντική πολιτική σκοπιμότητα της περιόδου, καθώς υποσχόταν στα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη ένα ανώτερο επίπεδο ζωής και περισσότερη δημοκρατία στον βαθμό που θα ακολουθούσαν το δρόμο των πιο αναπτυγμένων.

Αυτή η επαγγελία διαψεύστηκε σε πολλές περιπτώσεις, αποδεικνύοντας για άλλη μια φορά ότι η Ιστορία δεν προχωράει σε σιδερένιες ράγες ούτε υπακούει σε εκ των προτέρων διαμορφωμένα σχήματα. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτέλεσαν χώρες που βρέθηκαν στα σύνορα των αντίπαλων στρατοπέδων του Ψυχρού Πολέμου και στριμώχτηκαν με «θερμό» τρόπο στις μυλόπετρες των γεωπολιτικών ανταγωνισμών, όπως η Νότια Κορέα που αναδείχθηκε σε σπουδαία βιομηχανική δύναμη. Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξή της, όμως, δεν συνδυάστηκε με αντίστοιχα βήματα εκδημοκρατισμού. Αντίθετα, τέτοια βήματα, όσα και όπως έγιναν, πραγματοποιήθηκαν μόνο μετά από μαζικές κοινωνικές κινητοποιήσεις, πολιτικές συγκρούσεις, ανάπτυξη ριζοσπαστικών κινημάτων και αμφισβήτηση των κυρίαρχων ελίτ.

Στο άρθρο του για την εξέλιξη του συνταγματισμού στη Νότια Κορέα από την ψήφιση του Συντάγματος του 1948 έως τη συνταγματική και πολιτική κρίση του Δεκεμβρίου 2024, ο Γεώργιος Ζώης παρουσιάζει τα συνταγματικά και πολιτικά ορόσημα στην ταραγμένη ιστορία μιας ασιατικής χώρας που είναι γνωστή στη Δύση για τα τεχνολογικά της επιτεύγματα. Αυτή η ιστορία σημαδεύτηκε από τη διαίρεση της χώρας σε Βόρεια και Νότια μετά τον πόλεμο του 1950-1953 και την ανακωχή του 1955, που κληροδότησε στη Νότια Κορέα μια διαρκή επισφάλεια των κοινοβουλευτικών θεσμών της. Οι αλλεπάλληλες συνταγματικές μεταρρυθμίσεις προσπάθησαν να υπερβούν αυτό το κρισιακό υπόβαθρο με πολλούς τρόπους, χωρίς, όμως, να τα καταφέρουν, με αποτέλεσμα αυτός ο οικονομικός κολοσσός να εξακολουθεί να στηρίζεται σε πήλινα πολιτικά και θεσμικά «πόδια». Η δημοκρατική ομαλότητα που φάνηκε να εγκαθιδρύεται το 1988 κλονίστηκε ξανά το 2024 με την κήρυξη του στρατιωτικού νόμου από τον Πρόεδρο Yoon, η οποία, παρότι μετατράπηκε σε φιάσκο από την αντίδραση του λαού και των κομμάτων, άφησε στη χώρα βαθιές επιπτώσεις που εξακολουθούν να επενεργούν. Όπως επισημαίνει ο συγγραφέας, «κάτω από την πρόσοψη του “οικονομικού θαύματος”, την τεχνολογική καινοτομία και τη λάμψη της επιδραστικής pop κουλτούρας, όπως αυτή

αποτυπώνεται από τη μουσική βιομηχανία, τον κινηματογράφο και τις τηλεοπτικές παραγωγές, υποκρύπτεται το δράμα μιας κοινωνίας σε κόπωση που οφείλεται πρωτίστως στο κυρίαρχο νεοφιλελεύθερο οικονομικό μοντέλο. Το μοντέλο αυτό, που ενισχύεται από τη διαπλοκή των σχέσεων μεταξύ πολιτικών παραγόντων και των πανίσχυρων εταιρικών ομίλων (“chaebols”), εκφράζεται μέσα από τη διαρκή απαίτηση για μεγαλύτερη απόδοση των εργαζομένων, περισσότερες ώρες εργασίας και ηλικιακό ρατσισμό στους χώρους εργασίας». Το μέλλον, (και) σε αυτήν τη χώρα της Άπω Ανατολής, φαίνεται ότι θα διαρκέσει πολύ.